

Həştəqlər xüsusi linqvistik hadisə kimi

Könül Həbibova

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, İ.Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu, Bakı,
Azərbaycan

Konul_habibova@mail.ru

Xülasə — Bu tezisdə virtual məkanda istifadə edilən həştəqlər xüsusi linqvistik hadisə kimi nəzərdən keçirilir. Rəqəmsal texnikanın daha geniş istifadə edildiyi müasir dövərdə həştəqlər qloballaşmış informasiya mübadiləsi prosesinin vacib elementi olduğundan onların dilçilik baxımından araşdırılması xüsusi aktualıq kəsb edir. Araşdırmanın əsas məqsədi həştəqlərin praktik-linqvistik özəlliklərinin araşdırılmasından ibarətdir.

Açar sözlər — *həştəq; pragmatika; dilçilik; virtual məkən; linqvistik hadisə*

I. GİRİŞ

Həştəqlərin linqvistik hadisə kimi öyrənilməsi onların virtual məkanda dil elementlərindən necə istifadə olunmasının öyrənilməsi istiqamətində araşdırılır. Həştəqlər virtual məkanda bu və ya digər informasiya yüklü yazının məzmununu təsvir etmək üçün istifadə edilən “#” işarəsi ilə başlayan açar sözlər və ya ifadələrdir.

Dil fenomeni kimi həştəqlər üzərində aparılan araşdırmalar, adətən, insanların virtual şəxsiyyət yaratmaq, emosiyaları ifadə etmək, digər istifadəçilərlə ünsiyyət qurmaq və qrup şəkilli müzakirələrdə iştirak etmək üçün həştəqlərdən necə istifadə etdiyinə diqqət yetirir. Linqvistik tədqiqatlar, həmçinin həştəqlərin

strukturunu, metaforik mənalarını, həştəq yaradarkən dialekt formalarından istifadəni və digər aspektləri təhlil edə bilər.

Müasir dövərdə virtual məkanda geniş istifadə edilən həştəqlər xüsusi linqvistik fenomen hesab olunur. Həştəqlər yalnız müxtəlifməzmunlu kontekstləri deyil, həm də sıxılmış formada həştəq vasitəsilə ötürülən əsas hadisə və ya hərəkət haqqında məlumatın virtual məkanda “tanınmasını”, onun kimin maraqlarına uyğun olmasını da təmin edir, həmçinin assosiativ bağlantıları və konnotasiyaları bərpa etməklə həştəqləri şərh etməyə imkan verir [1]. Hesab edirik ki, həştəqlər internet üzərində qurulan ünsiyyət prosesi zamanı böyük kommunikativ potensiala malikdir. Bir çox müasir ictimai hərəkətlərin iştirakçıları həştəqlərdən öz ideologiyalarının internet üzərindən daha sürətli şəkildə yayılması və geniş auditoriyaya çatdırılması məqsədi ilə istifadə edirlər.

Həştəqlərin linqvistik hadisə kimi tədqiqi aktual mövzudur, çünki insanların sosial media və internet üzərindən ünsiyyəti bütün dünyada çox geniş yayılmış və şəbəkələr insanlar üçün vacib amilə çevrilmişdir. Həştəqlər isə sosial şəbəkələrdəki ünsiyyətin əsas elementidir və müxtəlif fikir və emosiyaları ifadə etmək üçün geniş şəkildə istifadə edilir.

Həşteqlərin öyrənilməsi dəyərli elmi və praktik nəticələr verə bilər, çünki o, insanların onlayn mühitdə məna yaratmaq və sosial kimliklərini ifadə etmək üçün dildən necə istifadə etdiyini anlamağa kömək edə bilər. Bu, marketing, siyasi kampaniyalar, mədəniyyətlərarası ünsiyyət, həmçinin sosial medianın ünsiyyət təcrübəsinə və ümumilikdə mədəniyyətə necə təsir etdiyini anlamaq üçün vacibdir.

Üstəlik, həşteqlər daim dəyişən və inkişaf edən dinamik dil hadisəsidir, ona görə də onlar haqqında öyrənmək onlayn mühitdə dil dinamikasını və təkamülünü izləməyə kömək edə bilər.

II. TƏDQIQATIN METODLARI

Bu araşdırma zamanı həşteqlərin linqvistik hadisə kimi təhlili məqsədi ilə dilçiliyin təsviri, təsviri-müqayisəli metodlarından istifadə edilmişdir. Eləcə də dil materialları virtual şəbəkələr üzərindən seçildiyindən burada kontent-analiz metoduna da müraciət edilmişdir. Bu metodun tətbiqi ilə həşteqlərin istifadə tezliyi, onların mövzu əhatəsi, emosional çalarları və digər parametrlərini araşdırmaq mümkündür.

III. HƏŞTƏQLƏRİN LİNQVİSTİK MAHİYYƏTİ

Həşteqlər linqvistik hadisədir, çünki onlar müəyyən mövzuları, ideyaları, hadisələri və ya emosiyaları təsvir etmək üçün dildə istifadə olunan söz və ya ifadələrdən ibarətdir. Dil fenomeni olaraq həşteqlər aşağıdakı xüsusiyyətlərə malikdir:

Linqvistik struktur: həşteqlər “#” işarəsindən sonra heç bir boşluq

buraxılmadan söz və ya ifadələrin ardıcılığından ibarətdir.

Semantik məna: həşteqlərin spesifik semantikasi var, yəni konkret mövzuları, ideyaları, hadisələri və ya emosiyaları təsvir etmək üçün istifadə olunur.

Kontekstlə əlaqə: həşteqlər konkret kontekstdə istifadə olunur, yəni harada və necə istifadə olunduğundan asılı olaraq müxtəlif mənalar kəsb edir.

Ekspressivlik: həşteqlər gülüş, kədər, qıvcıq və s. kimi emosiya və hissləri ifadə etmək üçün istifadə edilə bilər.

Metaforik məna: həşteqlərdə müəyyən olaylara bağlı metaforalar və eyhamlar ola bilər ki, bu da onlardan sosial kimliyi ifadə etmək vasitəsi kimi yararlanmağa imkan verir.

Dinamik: həşteqlər daim dəyişən mövzulara bağlı olaraq dəyişir və inkişaf edir.

Ümumiyyətlə, həşteqlərin linqvistik mahiyyəti ondan ibarətdir ki, onlar virtual məkanda və sosial şəbəkələrdə açar söz funksiyalı linqvistik ünsiyyət vasitəsi kimi çıxış edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, “müasir zamanda ictimai cərəyanların əhəmiyyətli bir hissəsi məhz virtual məkanda yaranır və inkişaf etdirilir. Sonra bu hərəkətlərlə bağlı həşteqlər formalaşdırılır ki, məhz bunun sayəsində də hərəkət iştirakçıları internet vasitələri üzərindən bir araya gələ bilmək şansı qazanır” [1]. Məsələn, bu kimi hərəkətlərdən birinə COVID19 pandemiyası dövründə *#evdəqalsaglamqal* həşteqini misal göstərmək olar Bu həşteq altında insanlara təhlükəli virusdan qorunma yolları və vasitələri haqqında ətraflı məlumat və məsləhətlərin verilməsi istiqamətində geniş

və tutumlu, eləcə də əhəmiyyətli məlumatın yayılması uğurla həyata keçirilmişdir. İnternet üzərindən qurulan ünsiyyət müasir insanların məişətinin ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir.

L.Y.Şipitsinanın fikrincə, həştəqlər “...kommunikasiya vasitələrinin inkişafının tarixi mərhələlərindən birini təmsil edir” [2] ki, onun xarakterik əlaməti kimi kompüter və informasiya texnologiyaları vasitələri bu prosesdə aparıcı vasitə rolunu oynayır. İnternet ictimai ünsiyyət sferasını kökündən dəyişdirərək, subyektlərinin sayını artırmaqla, onların öz fikirlərini ifadə etmək azadlığını, informasiya resurslarına və auditoriyaya çıxışını genişləndirmişdir. İnternet kommunikasiya bir sıra xüsusiyyətlərə malikdir, xüsusən də buraya dil resurslarından maksimal şəkildə lakonik olaraq istifadə edilməsi daxildir. “O, mətnin yığcamlığına, dinamizminə kömək edir, onu üstüörtülü şəkildə ifadə olunan mətnəli mənalara ilə zənginləşdirir, mətnə məlumatın lazımsız təkrarlanmasından xilas edir, çünki onun sayəsində daha az informativ əhəmiyyət kəsb edən məlumatlar ya qismən buraxılır, ya da tam olaraq ixtisar edilir” [3]. İnternet istifadəçiləri kontentə uyğun davranarkən dolayı və ya birbaşa ictimai-siyasi proseslərə təsir edən ictimai davranışları formalaşdırırlar.

Eyni hal sosial şəbəkələr üzərindən paylaşılan məlumatlar, həştəqlər və ya məntiq vasitəsilə təsnif edilmiş məlumat obyektinə ilə əlaqəli etiketlərdən istifadə edərək birləşən təsnif edildikdə baş verir [1]. Hazırda həştəq yalnız fərdi tvitləri və yazıları qeyd etmir, həm də onlardan əsas ideyanı və ya yaradılmış obrazı ön plana çıxarmaqla məlumatın pragmatik və

manipulyativ potensialını bir araya cəmləyir [4].

A. Həştəqlərin linqvistik funksiyaları

Həştəqlərin ilkin funksiyasından danışarkən qeyd etmək lazımdır ki, onların istifadəsinin rahatlığı informasiya axınının sıxlığının artması və informasiyanın həcmində idarə olunması, həmçinin məlumatın saf-çürük edilməsi zərurəti ilə bağlıdır. Qrafiklərin köməyi ilə əldə edilən məlumatlara əsasən, #qarabağazərbaycandır həştəqi ilə eyni kontekstdə ən çox rast gəlinən həştəqlər sistemləşdirilmiş, onların semantik təhlili aparılmışdır. Biz “həştəq buludunun əsas həştəq tərəfindən ifadə olunan konsepsiyaları qarəzsiz şəkildə müəyyən edən çoxqatlı və çoxvektorlu konstruksiya” [1] olması faktını qəbul edirik.

Həştəqlər müxtəlif İnternet istifadəçiləri tərəfindən hazırlanmış müxtəlif tutumlu informasiyaları bir məzmun ətrafında birləşdirir və müxtəlif həştəqlərin bir kontekstdə birləşməsi vahid məzmun sahəsini təşkil edir. Hər bir həştəq “insan şüurunun konseptual şəbəkəsinin davamlılığını əks etdirən qapalı şəbəkə yaradaraq bir çox keçidlərə uyğun gəlir” [5].

İnternet məkanda rastlanan həştəqlərin nominativliyinə nəzər saldıqda qeyd etmək lazımdır ki, bunlar arasında struktur baxımdan sadə nominativ quruluşa malik olanlar çoxluq təşkil edir ki, bunlarda da əsasən baş verən hadisələrin əsas iştirakçılarından, baş verən hadisələrin vaxət olduğu yerlərin, məkanların adlarından çağırış məzmunlu predikativ konstruksiyalardan istifadə edilir.

Virtual ünsiyyətdə əsas dil tendensiyası kimi etiketlərin qısalığı onlarla hadisə arasında güclü assosiativ əlaqələr yaratmağa və müvafiq tematik məlumatların axtarışını sadələşdirməyə imkan verir. Həştəqlər, həmçinin mürəkkəb emosional cavabları kontekst və dilin üslubi imkanları və fiqurları vasitəsilə ötürür. Onların yayılma sürəti və müzakirə olunan hadisənin qavranılmasının emosional vektorunu formalaşdırmaq qabiliyyəti diqqətəlayiqdir.

Danılmaz reallıqdır ki, bəşəriyyət dünyanın müasir inkişaf mərhələsində qloballaşma prosesinin təsiri altındadır, bunun nəticəsində ölkələrin iqtisadi, mədəni, siyasi və elm sahəsi daha da genişlənir. Getdikcə artan sayda yeni leksemlər meydana çıxır ki, onların arasında həm qrafik, həm də semantik səviyyədə linqvistik sıxılma prosesinə məruz qalan leksik vahidlər geniş yer tutur.

İnternetin müasir virtual məkanının mühüm hissəsini ingilisdilli saytlar tutur. Veb-səhifələrin və veb-saytların 50%-dən çoxu hələ də ingilis dilindən əsas dil kimi istifadə edir, lakin digər dillərdə təqdim olunan İnternet məlumatlarının müəyyən seqmentlərinin daha sürətli böyüməsi səbəbindən bu nisbət tədricən azalır. Tədqiqatların birində qeyd edilir ki, “W3Techs-də (World Wide Web Technology Surveys), 01.04.2011-ci ildən 01.11.2017-ci ilədək olan göstəricilərə əsasən, İnternetdəki saytların ingilis dilindən istifadə nisbəti 6% civarında azalaraq 57,6%-dən 51,2%-ə enmişdir” [6].

Virtual kommunikasiya zamanı meydana gələn bütün dil və nitq hadisələri bu və ya digər dərəcədə ingilis dilinin təsiri ilə formalaşır və ya bu dilin qrammatik qanunları, ya da leksik tərkibinə daxil olan elementlərin iştirakı ilə meydana gəlir. Bu baxımdan söyləmək lazımdır ki, həştəqlərdə də ingilis dili elementlərindən geniş istifadə edilir. Bir çox hallarda isə açması ingiliscə olan abreviaturlardan da istifadə edilir. “Bundan əlavə, dilin sintetik və ya analitik xüsusiyyətlərinin abreviasiya proseslərinə fərqli təsirini sintetik dillərdə daha az, ingilis dili kimi analitik dildə isə ən geniş şəkildə ifadə olunan semantik törəmənin inkişafını müşahidə etməklə tapmaq olar [1].

Bundan əlavə, müasir zamanımızın tanınmış dilçi alimlərindən olan Y.A.Dyujikovanın təbirincə desək, bizim dövrümüzdə ixtisarin sözyaradıcı proses kimi tətbiq tezliyi baxımından ingilis dili yeni leksik vahidlərin əmələ gəlməsinin əsas yollarına meyl edir və konversiya, affiksasiya və mürəkkəbləşmə ilə yanaşı öz yerini tutur. Bu, böyük ölçüdə həyatın kompüterləşdirilməsinin və kommunikanın internet resurslarından intensiv istifadəsinin nəticəsidir [7]. Semantik səviyyədə linqvistik kompressiya prosesi virtual ünsiyyətdə əsas siyasi, iqtisadi, sosial və digər hadisələri əks etdirən həştəqlər vasitəsilə çox intensiv şəkildə həyata keçirilir. Nəticə etibarilə, cəmiyyətdə baş verən dəyişiklikləri başa düşmək üçün bu linqvistik transformasiyaları öyrənmək aktual görünür.

Həştəqlərin virtual məkandakı funksiyalarını ümumiləşdirdikdə, onları aşağıdakı şəkildə qeyd etmək olar:

Həştəqlər identifikasiya funksiyası yerinə yetirir: xüsusi mövzuları, ideyaları, hadisələri və ya emosiyaları müəyyən etmək və təsvir etmək üçün istifadə olunur ki, bu da istifadəçilərə məlumatları tez tapıb təşkil etməyə kömək edir.

Həştəqlər kommunikativ funksiyaya malikdir: ümumi maraqları bölüşən istifadəçilər arasında əlaqə yaratmağa kömək edir, həmçinin nəşrlərin auditoriyasını genişləndirməyə kömək edir.

Həştəqlər modifikator funksiyası yerinə yetirir: istinad olunan sözün və ya ifadənin mənasını dəyişdirmək üçün istifadə edilə bilər. Məsələn, #training həştəqi fiziki məşqlərə istinad etmək üçün istifadə oluna bilər, lakin zehni məşqlərə və ya öz işinə istinad etmək üçün də istifadə edilə bilər.

Həştəqlərin yaradıcı funksiyası da mövcuddur: yeni terminlər və ifadələr yaratmaq üçün istifadə edilə bilər ki, bu da dil təcrübəsini genişləndirməyə və istifadəçilərin yaradıcılığını stimullaşdırmağa kömək edir.

Ümumiyyətlə, həştəqlər virtual kommunikasiya istifadəçilərinə effektiv ünsiyyət qurmağa, digər istifadəçilərlə əlaqə saxlamağa və sosial kimliklərini ifadə etməyə kömək edən bir çox linqvistik funksiyaları yerinə yetirir.

B. Həştəqlərin ideoloji potensialı

İnternet məkanında “#QarabağAzərbaycandır” həştəqinin geniş yayılması və Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün vahid ideyasına çevrilməsi Azərbaycan Respublikasının

Prezidenti cənab İ.Əliyevin Ermənistan Respublikasının Prezidenti N.Paşinyan arasındakı məşhur debatından sonra geniş vüsət almışdır. “#qarabağazərbaycandır” həştəqi Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünə qarşı qeyri-dəqiq və ya təxribat xarakterli məlumatların yer aldığı kontentlərdə aktuallaşır və bu istiqamətdə hər hansı qeyri-dəqiq informasiyanın formalaşması zamanı trendə çevrilərək virtual məkanda bu ideya ətrafında bütün dünya azərbaycanlılarının, eləcə də dövlətimizin maraqlarını müdafiə edən qüvvələrin bir arada birləşməsini təmin edir. Məsələn, internet üzərindən “#qarabağazərbaycandır” həştəqini axtarış panelində açar sözü kimi daxil etdikdə axtarışın nəticəsi kimi bununla əlaqədar olan aşağıdakı həştəqlərin də verildiyini müşahidə etmək mümkündür: #azerbaijan #baku #weki #pakistan #kewvet #türkazerikardeşliyi #azerbaycantürkiye #armenia #армения #şəhidlərölməzvətənbölməz #QarabağAzərbaycandır #keşfet #qarabağbizimdir #qarabağazərbaycandır #azərbaycanordusugüclüdür və s.

#qarabağazərbaycandır həştəqinin virtual məkanda fərqli yazılış formalarına da rast gəlmək mümkündür. Məsələn, “#qarabağ_azərbaycandır” və ya “#QarabağAzərbaycandır”.

Həştəqlərdə öz əksini tapan “ad-etiketlər təyin olunmuş xarakter və ya fenomenin müəyyən çalarlı təsvirini yaratmaq vasitəsinə çevrilir. Belə bir funksiyada bu və ya digər həştəqin kütləvi istifadəsi media hadisəsinə çevrilir və media səhifələrinə

daxil olur” [8]. Həştəq şəklində şüarların yaradılması müxtəlif insanları və cərəyanları bir araya gətirməyə kömək edir. Beləliklə, bu dil vahidi xüsusi mədəni əhəmiyyət kəsb edir.

NƏTİCƏ

Bu araşdırma zamanı əldə edilən nəticələri aşağıdakı kimi müddəalar şəklində qeyd etmək olar:

- Həştəqlər sosial şəbəkələrdə ünsiyyət və təşkilatlanma üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən mühüm linqvistik və sosial fenomendir;
- Həştəqlər mövzunu işarələmək, duyğuları və münasibətləri ifadə etmək, icmaları təşkil etmək və məlumat yaymaq kimi müxtəlif linqvistik funksiyaları yerinə yetirir;
- Həştəqlər ideoloji potensiala malik ola bilər və insanları müəyyən ideyalar, dəyərlər və təşəbbüslər ətrafında səfərbər etmək, həmçinin siyasi, sosial, mədəni və ekoloji baxış və mövqeləri ifadə etmək üçün istifadə edilə bilər.

Yekun olaraq vurğulamaq lazımdır ki, həştəqlərin dil hadisəsi kimi tədqiqi aktualdır və həştəqlərin linqvistik xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi və təhlili, onların sosial və ideoloji potensialının öyrənilməsi, həmçinin sosial mediada məlumatların tədqiqi və təhlili metodlarının işlənilməsi hazırlanması kimi müxtəlif məqsədlərə xidmət edə bilər.

Həştəqlərin öyrənilməsi marketing, siyasət, sosiologiya, dilçilik və s. kimi

müxtəlif sahələr üçün praktik əhəmiyyət kəsb edə bilər.

İSTİNADLAR

- [1] Н.А. Рябченко, О.П. Малышева, «Управление политическим контентом: семантический анализ тегов и хэштегов» // VIII международная социологическая Грушинская конференция «Социолог 2.0: трансформация профессии». М., 2018, с. 362-366.
- [2] Л.Ю. Щипицина, «Компьютерно-опосредованная коммуникация: Лингвистический аспект анализа». М., 2010.
- [3] А.П. Атягина, «Языковая компрессия в Twitter» // Медиаскоп. 2012 №3, с. 4, URL: <http://www.mediascope.ru/node/1136>.
- [4] В. Емельяненко, «Слова за решёткой: Хештег в 2012 году стал новой нормой интернет-языка» // Русский мир.ru, 2013. № 2. URL: <https://rusmir.media/2013/02/01/reshetka>
- [5] А.А. Беловодская, «Об исследовательском потенциале изучения хэштега как медиадискурсивного феномена» // Медиалингвистика. 2019, № 6 (1), с. 60-74. DOI: 10.21638/spbu22.2019.105.
- [6] А.В. Алексеев, «Процесс сокращения хештегов в современной виртуальной коммуникации» // Научный диалог. 2019, № 10, с. 9-8.
- [7] Е.А. Дюжикова, О.В. Афанасьева, «Парадокс «идентичности» инициально-словных сокращений современного английского языка» // Вестник Московского государственного областного университета. Серия : Лингвистика. 2017, № 6, с. 50-58.
- [8] Ю.Е. Галямина, «Лингвистический анализ хештегов Твиттера» / В кн: Современный русский язык в интернете. М.: Просвещение, 2014.